

Znanost o obrani i zaštiti
 Politika obrane
 Globalna sigurnost
 Nacionalna sigurnost
 Mirovne studije
 Civilna obrana

DEFENDOLOGIJA

Science of Defense
 Defence Policy
 Global Security
 National Security
 Peace Studies
 Civil Defense

Broj 2-3, God. 2.

Rujan 1999.

Zagreb, Hrvatska

Riječ urednika



Prof. dr. sc. Božidar Javorović u svom radnom kabinetu
 (Snimio: Boris Šimundić, prof., Rakitje, rujan 1999.)

Cijenjeni čitatelji!

Revija **DEFENDOLOGIJA** je opet pred vama. Ovo je dvobroj. Tome su dva razloga: prvi, što je opsežniji od planiranog, i drugi, što kasnimo. Razlog kašnjenja su druge obveze, kojima smo morali dati prvenstvo. I prvi i ovaj broj možete naći u hrvatskom i u engleskom izdanju na našim stranicama na Internetu (<http://defimi.hypermart.net> ili <http://defimi.freeservers.com>).

U ovom broju je nastavljena razrada teorije obrane, zaštite i sigurnosti, odnosno

defendološke teorije. Profesor dr. sc. Božidar Javorović obrađuje obrambeno-zaštitnu funkciju kao jednu od temeljnih funkcija života. Na prvi pogled dobiva se dojam kao da se radi samo o biološkoj funkciji ili biološkoj obradi, no to je samo na prvi pogled. Temeljni principi obrambeno-zaštitne funkcije vrijede za sve razine života – za jedinku, društvenu zajednicu i za političko društvo.

U drugom radu se dr. sc. Tomo Radičević bavi pitanjem transparentnosti obrane u suvremenim uvjetima, polazeći od toga da je ona osnovica demokratskog civilnog društva i jedan od uvjeta i izraza civilnog nadzora nad vojskom i važan činitelj boljeg razumijevanja među državama i narodima, odnosno mira i sigurnosti. Ovim radom počinjemo s razradom političke defendologije, koja bi svim državama i nosiocima političke vlasti mogla pomoći u definiranju koncepcije i politike obrane.

U trećem radu dr. sc. Vlatko Cvrtila govori o svom studijskom boravku u SAD-u.

U sljedećem broju Defendologije otvaramo raspravu o knjizi grupe autora "Hrvatska vojska 2000. – Nacionalna sigurnost, oružane snage i demokracija", Strata istraživanja i SDP, Zagreb, 1999. Raspravu otvara dr. sc. Tomo Radičević svojim tekstom "Kritička analiza rada Hrvatska vojska 2000. – Nacionalna sigurnost, oružane snage i demokracija".

Taj će rad poslužiti kao podloga za organizaciju "okruglog stola" na istu temu.

Božidar Javorović

Božidar Javorović

DEFENDOLOGIJA – ZNANOST O OBRANI, ZAŠTITI I SIGURNOSTI

II. OBRAMBENO-ZAŠTITNA FUNKCIJA

Sažetak: *Obrambeno-zaštitna funkcija je jedna od tri osnovne funkcije života i svakog živog organizma. Ako ona zataji, život se gasi, društvo se raspada, država propada. Ustvari je svaki živi organizam ujedno izgrađen i kao obrambeno-zaštitni sustav.*

Ključne riječi: *obrambena-zaštitna funkcija, sigurnost, živi organizam, imunitet, prevencija.*

Recenzent: *Dr. sc. Tomo Radičević*

Uvod

Promatra li se život na Zemlji, čovjek ne može a da se ne divi savršenoj organizaciji života, odnosno samom životu, bez obzira radi li se o najjednostavnijim ili najsloženijim živim bićima/organizmima. Upravo ta savršena organizacija i nenarušeni sklad dijelova, odnosa i funkcija, uvjet je za potpuno životno funkcioniranje svakog živog organizma. Njihovo narušavanje neminovno dovodi do poremećaja u samom životu, u njegovom očitovanju i kvaliteti. Složenost onoga što "proizvodi" život čini svaki živi organizam izuzetno osjetljivim na različite ugroženosti, odnosno na djelovanja koja mogu narušiti njegovu organizaciju i sposobnost vršenja određenih funkcija. Ukoliko je taj organizam složeniji i savršeniji, utoliko je i osjetljiviji na različite negativne utjecaje. Negativni utjecaji na funkciju života mogu doći iz samog bića/organizma, zbog unutarnjeg poremećaja ili konflikta, odnosno poradi nesavršenosti (poremećaja, narušavanja sklada) njegovih unutarnjih sastavnica, veza, komunikacija i sl., te zbog različitih vanjskih negativnih (nepovoljnih) utjecaja, kojima se remete elementi unutarnje organizacije, te funkcioniranje organizma kao cjeline i njegovih dijelova.

Upravo zbog izuzetne osjetljivosti života, odnosno živog organizma/bića, s jedne, i postojanja različitih destruktivnih utjecaja stihije, koji ga mogu ugroziti, s druge strane, organizacija života, odnosno sam život u sebi sadrži određenu (makar elementarnu) otpornost na ugrožavanja, tj. urođeni imunitet prema određenim, u osnovi najrelevantnijim izvorima i oblicima ugrožavanja¹. Taj imunitet, odnosno svojstvo imunosti, otpornosti na ugroženosti, dio je same organizacije života, tj. života kao takvog. No to za održanje života, za održanje integriteta živog organizma ne bi bilo dovoljno. Zato su stvoreni uvjeti za potpunije ostvarivanje zaštite i obrane integriteta, odnosno života živog organizma. To su uvjeti i osnova za ostvarivanje obrambeno-zaštitne funkcije živog organizma, koja se očituje kao sastavni dio, sastavnica života, živog organizma, živog bića. To je pretpostavljalo da se živi organizam/biće izgradi ili "organizira" kao obrambeno-zaštitni sustav, koji će biti integralni dio organizacije života, odnosno života samoga, odnosno organizma/bića koje živi. Obrambeno-zaštitna funkcija koju taj organizam vrši, manifestira se kao jedna od osnovnih životnih funkcija svakog života, odnosno svakog živog organizma. Narušavanje obrambeno-zaštitnog sustava živog organizma dovodi do otežanog vršenja obrane i zaštite, a u krajnjem slučaju i do nemogućnosti ostvarivanja obrambeno-zaštitne funkcije, što neminovno dovodi do prestanka, uklanjanja života.

Obrambeno-zaštitna funkcija javlja se kao proizvod, kao sastavni dio i kao uvjet života. Radi se o objektivnoj, prirodnoj funkciji života, bez koje on ne bi mogao postojati. Elementarni imunitet ili otpornost živog organizma prema određenim izvorima i nosiocima ugrožavanja, te mogućnost koegzistencije s njima, predstavlja osnovu životnog integriteta toga organizma, osnovu njegove

¹ U radu se često zajedno koriste pojmovi "živi organizam" i "živo biće". Oni se u biodefendološkom području koriste kao sinonimi. U društvenom području organizam podrazumijeva određenu društvenu zajednicu, ustanovu i sl.

sigurnosti, pa i njegove obrambeno-zaštitne funkcije i obrambeno-zaštitne organizacije (konstitucije). To je ustvari osnova za izgradnju obrambeno-zaštitnog organizma i za ostvarivanje funkcije obrane i zaštite. Ako dođe do narušavanja svojstva i sposobnosti imuniteta (otpornosti organizma prema određenim ugroženostima), zatajit će i čitav obrambeno-zaštitni sustav organizma. Zato živi organizmi imaju svojstvo stalnoga reproduciranja svoga vlastitoga imuniteta prema određenim ugrožavanjima. Samo u rijetkim slučajevima dolazi do eliminacije svojstva imuniteta, što dovodi do katastrofalnih posljedica po živi organizam, do njegova umiranja.

To znači, da **život ne može postojati bez obrambeno-zaštitne funkcije** i da bez nje ne može biti sigurnosti. Kao životna i nužna, od života nerazdvojna, ona je prirodna funkcija života i svakog živoga stvora, svakoga živog organizma, a moglo bi se reći i svake žive ćelije živoga organizma. (Kao takva ona je osnova i obrambeno-zaštitne funkcije svake zajednice živih bića, uključujući i sve oblike i stupnjeve ljudskih zajednica). Zato je nužno i prirodno da se svaki živi organizam organizira i izgradi, odnosno da je po prirodi organiziran i izgrađen tako da može trajno i besprekidno vršiti funkciju obrane i zaštite. Te dvije stvari, dakle sama funkcija obrane i zaštite, te organiziranost i izgrađenost organizma za njeno vršenje, idu nerazdvojno jedna s drugom. **Funkcija obrane i zaštite je uvjet života, a izgrađenost organizma za njeno vršenje je uvjet da se ona može djelotvorno izvršavati i postizati zadovoljavajući stupanj sigurnosti.** Prema tome, obrambeno-zaštitna organiziranost i izgrađenost, koja odgovara životnoj potrebi i prirodi bića, uvjet je života i postojanja živoga organizma.

Ulazeći dublje u suštinu obrambeno-zaštitne funkcije dolazi se do spoznaje i zaključka da su živa bića obdarena izuzetnim sposobnostima i velikim mogućnostima ostvarivanja obrane i zaštite, odnosno postizanja i održavanja zadovoljavajućeg stupnja sigurnosti. O ostvarivanju obrane i zaštite ne ovisi samo opstanak živog bića, nego i kvaliteta njegova života. Sasvim je druga kvaliteta života u uvjetima pune sigurnosti od one kojom neko biće živi kada obrambeno-zaštitna funkcija (i sustav) propušta određene ugroženosti i time omogućuje da se naruši fizički integritet organizma i više ili manje remete njegove funkcije. Dakle, smanjenje učinkovitosti u ostvarivanju obrambeno-zaštitne funkcije neminovno dovodi do smanjenja kvalitete života i življenja. Takav organizam ne može cjelovito, potpuno, bezbolno i djelotvorno vršiti nijednu od životnih funkcija, niti sve ono što je u njihovoj službi. Kvaliteta života ovisi i o stupnju neefikasnosti obrambeno-zaštitne funkcije. Osnovni uvjet za nesmetano ostvarivanje obrambeno-zaštitne funkcije jest zdrav, potpun, neporemećen životni organizam, a u okviru njega cjelovit, nenarušen organizam ili sustav obrane i zaštite. Kvaliteta ukupnog organizma i sustava obrane i zaštite je međusobno uvjetovana. Čim je poremećen bilo koji dio organizma, to se neminovno odražava na sustav obrane i zaštite, a s obzirom da je on dio organizma, to svaki poremećaj u njemu izaziva poremećaj u samom živom biću. A o jednom i drugom ovisi kvaliteta ostvarivanja obrambeno-zaštitne funkcije. To znači da živi organizam po prirodi stvari, po prirodnoj nužnosti, po programu sadržanom u genetskom kodu, mora stalno izgrađivati i održavati svoj obrambeno-zaštitni sustav, odnosno obrambeno-zaštitne mehanizme, pomoću kojih vrši funkciju obrane i zaštite. Ako bi se to prenijelo na zajednice živih organizama, živih bića, moralo bi se konstatirati da svaka zajednica živih bića, po prirodi stvari, po nužnosti, mora stalno izgrađivati svoj obrambeno-zaštitni sustav i stvarati uvjete da on trajno i efikasno djeluje, jer je to uvjet njenog održanja. I u jednom i u drugom slučaju, dakle i kada se radi o obrambeno-zaštitnoj funkciji pojedinog organizma, i kada se radi o obrambeno-zaštitnoj funkciji određene zajednice, ili, uvjetno rečeno, određene društvene zajednice, ona se javlja kao prirodna, egzistencijalna funkcija, kao funkcija svakog dijela živog organizma i njega u cjelini i kao funkcija svakog člana zajednice i zajednice u cjelini. Ona je prirodna jer je nužna, ona je prirodna jer služi svima, ona je prirodna jer je sastavni, nerazdvojni dio života, života jedinke i života zajednice.

1. Sadržaj i raznolikost obrambeno-zaštitne funkcije (OZF)

Svojstvo i sposobnost imuniteta živih organizama, kao osnova njihova integriteta i sigurnosti, kao osnova njihove obrambeno-zaštitne funkcije, kao univerzalno svojstvo života, dakle, svojstvo koje imaju sva živa bića, razlikuje se kod pojedinih živih organizama. Naime, ono je kao prirodni imunitet usmjereno prema otpornosti na djelovanje onih izvora ugroženosti, koji su nosioci elementarnog ugrožavanja određenih organizama. To su ugroženosti prema kojima bi ti organizmi,

kada bi nestalo imuniteta, bili najosjetljiviji, tako da bi njihovo slobodno djelovanje bilo katastrofalno.

Živi organizmi imaju i svojstvo stjecanja određenog imuniteta (koji nije urođen). I u tome se živa bića međusobno razlikuju. Razna bića stječu imunitet u odnosu na različite izvore i nosioce ugrožavanja, ovisno o određenoj vezi, ili sukladnosti, ili podudarnosti svojstava organizma koji se štiti i izvora ugrožavanja. Stečeni imunitet, dakle, ne ovisi samo o unutarnjim svojstvima živog organizma, nego i o prirodnom ambijentu u kojemu on živi.

Ugrožavanja života, odnosno živog organizma su vrlo različita, kako po izvorima i nosiocima, tako i po sredstvima, oblicima i metodama. Zato su i oblici organiziranja i mehanizmi obrambeno-zaštitnog djelovanja živih bića vrlo raznoliki. Oni se izgrađuju i prilagođavaju tako da mogu djelovati na različite načine u vršenju funkcije obrane i zaštite, odnosno ostvarivanju i održavanju određenog stupnja sigurnosti, shodno izvorima i oblicima ugrožavanja. Živi svijet je u tom pogledu bezgranično obdaren .

Logično je da je konkretno obrambeno-zaštitno organiziranje određenog organizma ovisno o samom njegovom biću i o njegovoj ukupnoj organizaciji/konstituciji. To znači da je obrambeno-zaštitna organizacija konkretnog organizma određena i ograničena (limitirana) njegovim materijalnim svojstvima, te njegovim psihofizičkim (kod ljudi i duhovnim) i ukupnim životnim mogućnostima. To dalje znači da u obrambeno-zaštitnom organiziranju i djelovanju živih bića/organizama postoji bezbroj rješenja i varijacija.

Veoma jasno je uočljivo da živi organizmi razvijaju sposobnost preventivnog djelovanja u zaštiti i obrani, sposobnost direktnog suprotstavljanja izraženom ugrožavanju i sposobnost saniranja posljedica neposrednog ugrožavanja, odnosno nanesene štete (povrede). Postoji određeni sklad između te tri vrste obrambeno-zaštitnog djelovanja, Ustvari, svaki živi organizam se razvija tako da, u cjelini uzevši, što potpunije ostvaruje obrambeno-zaštitnu funkciju, i to na način koji mu je najprimjereniji, koji je za njega najpovoljniji. Polazeći upravo od ovoga posljednjeg, od ostvarivanja ova tri vida obrane i zaštite na najpovoljniji način, u prirodi je raspored težišta: prevencija – direktno suprotstavljanje – sanacija, u konkretnim slučajevima, kod pojedinih vrsta živih organizama različit. Kod nekih vrsta živih organizama, naročito onih slabije materijalne konstitucije, težište je na prevenciji, na razvijanju sposobnosti odvratanja ugroženosti i njegova onemogućavanja, odnosno izbjegavanja. To se postiže na različite načine. Kod nekih organizama postoji izuzetno svojstvo kamuflaže, skrivanja, prilagođivanja uvjetima okoline, tako da mogu ostati neprimijećeni od svojih prirodnih ugroživača (neprijatelja). Neki organizmi to postižu ispuštanjem određenih kemikalija, koje šire odgovarajući miris, koji odbija njihove prirodne neprijatelje i onemogućava im približavanje. Neki organizmi, naročito u životinjskom svijetu, su tako konstituirani (fizički izgrađeni) da onemogućuju ugrožavanja (primjerice, bodljama, oklopom). U tom pogledu postoji bezbroj rješenja.

Može se konstatirati da ne postoji nijedan živi organizam koji ne razvija barem neki oblik prevencije. Svaki živi organizam u osnovi razvija sposobnost direktnog suprotstavljanja izraženoj ugroženosti, i to onoj koja se javlja u njemu samom i onoj koja dolazi izvan njega. Tipičan primjer obrambeno-zaštitnog djelovanja u organizmu je djelovanje bijelih krvnih zrnaca u uništavanju raznih bakterija koje se jave u krvi. A primjer obrambeno-zaštitnog djelovanja direktnim suprotstavljanjem ugrožavanju izvan samog organizma je svaki fizički oblik sprečavanja vanjskog ugrožavanja, uključujući i neposredan fizički obračun, odnosno upotrebu fizičke sile kojom organizam raspolaže. Živi organizmi imaju manje ili više razvijenu sposobnost saniranja oštećenog, ranjenog ili narušenog dijela organizma (a neki i sposobnost potpune obnove amputiranih dijelova), odnosno prevladavanja štetnih posljedica ugrožavanja. Bez takvog svojstva živi organizmi, koji bi bili izloženi ugrožavanju, i čiji bi organizam bio oštećen, odnosno čija bi organizacija bila poremećena, bi prestali živjeti.

Pored ovoga živi organizmi razvijaju mnoga svojstva koja su u funkciji ili su sastavni dio obrane i zaštite. Sposobnost nekih organizama da dugo vremena izdrže bez hrane ili vode, ili u izuzetno nepovoljnim uvjetima, u uvjetima niskih ili visokih temperatura i sl., nisu ništa drugo do li sastavni dio obrambeno-zaštitne funkcije, odnosno obrambeno-zaštitne sposobnosti tih organizama. Pa i sam osjećaj gladi i prirodni nagon živog organizma da traži hranu, bez obzira na način na koji to radi, sastavni je dio obrane i zaštite, jer kada on ne bi bio razvijen, čitav organizam bi bio ugrožen i izložen propasti. Slično je i s osjećajem boli. Bol je dio sigurnosnog sustava, znak (signal, alarm) koji javlja da se u organizmu događa nešto što ga ugrožava, što mu narušava

normalno stanje (zdravlje) i što može dovesti u pitanje njegovo postojanje. Briga o sigurnosti, o fizičkom i psihičkom integritetu živog organizma prirodna je, sastavni je dio svakog živog bića i njemu je svojstvena.

2. Obrambeno-zaštitna funkcija i interakcija živih bića

Obrambeno-zaštitna funkcija, kao prirodna i nužna životna funkcija, je trajna i trajno se ostvaruje. Prekid u njenom ostvarivanju nužno bi doveo do prekida života. Ona se manifestira i kao univerzalna funkcija, usmjerena na ostvarivanje univerzalne (sveopće, svestrane) sigurnosti i integriteta živog organizma, odnosno živoga bića u cilju zaštite i obrane od svih ugroženosti (bez obzira na vrstu, izvor, nosioca, mjesto, pravac djelovanja i sl.). To ni u kom slučaju ne znači da obrambeno-zaštitna funkcija može uvijek odoljeti ugroženostima. Kada bi to bilo moguće, svaki organizam bi doživio najveću starost.

U prirodi postoji vrlo određen red stvari i u organskom i neorganskom svijetu, dakle i u živoj i u mrtvoj prirodi. Mnogi živi organizmi, posebno oni koji za svoju reprodukciju ne mogu koristiti anorganske materije neposredno iz mrtve prirode, kao hranu koriste druge žive organizme. U tom pogledu također postoji određeni red stvari. Obrambeno-zaštitna funkcija, iako se na određene načine manifestira kod svakog organizma, ostaje često nemoćna u zaštiti integriteta živih bića, jer je prirodni zakon, prirodni red stvari, koji se odnosi na hijerarhiju živih bića i jedinstvo prirode u cjelini, jači, jer je prirodno uređeno da određeni organizmi služe kao hrana nekim drugima. U sličnom položaju je i obrambeno-zaštitna funkcija jedinke u odnosu na zakon o održanju vrste. Iako je život sam po sebi najviši oblik organizacije materije, iako je u osnovi, u biti, život svih bića isti, njihova moć i sposobnost života i življenja, te njihov životni potencijal nisu isti (jednaki). Neka bića imaju u tom pogledu izuzetna svojstva i sposobnosti, a neka su vrlo osjetljiva. Međutim, i u tome postoji određeni prirodni red stvari, kao sastavni dio sklada Univerzuma. Tome prirodnom redu stvari, kome je podređen i sam život, podređena je i obrambeno-zaštitna funkcija.

Mnogi živi organizmi žive u zajednicama. To posebice važi za ona živa bića koja sama za sebe, izdvojena kao jedinke, teže mogu opstati, kojima je ustvari zajedništvo uvjet opstanka. Već stvaranje zajednice samo po sebi, s obzirom da je uvjet održanja svake jedinke, predstavlja određeni oblik zaštite. Međutim, stvar se na tome ne završava. Svaka zajednica, osim što u njoj svaka jedinka neposredno ostvaruje svoju obranu i zaštitu, ostvaruje svoju obrambeno-zaštitnu funkciju (kao funkciju zajednice, zajedničku funkciju svih članova zajednice). Koliko je primjerice biljnih zajednica koje se prilagođuju okolini radi toga da bi se zaštitile! Koliko je biljnih zajednica koje biraju poseban položaj, koji im osigurava zajednički život (primjerice mahovina na drveću, koja se sklanja na sjevernu stranu debla da bi se zaštitila od sunca)! Neke životinjske vrste, kao što su mravi, pčele, afrički mungosi (merkati) i sl., razvile su obrambeno-zaštitnu funkciju do savršenstva i stvorile vrlo učinkovite sustave obrane i zaštite. To su cjeloviti unutarnji organizmi, koji se manifestiraju kao oblik podjele rada, podjele dužnosti u tim zajednicama, pa se u skladu s tim podjelama razvijaju i određene fizičke (tjelesne) karakteristike jedinki. Poznato je, primjerice, da postoje mravi radnici, mravi stražari, mravi vojnici itd. Slična podjela postoji i kod mnogih drugih životinjskih vrsta koje žive u zajednicama. I u ovim slučajevima se obrambeno-zaštitna funkcija javlja kao prirodna, kao funkcija bez koje se nijedna zajednica, ni jedinke koje ih čine, ne bi održale. Čovjek ostane naprosto iznenađen i začuđen stupnjem organizacije pojedinih zajednica i zadivljen kada vidi do kakvog savršenstva je u okviru takvih zajednica razvijena, izgrađena, kako se i s koliko uspjeha ostvaruje obrambeno-zaštitna funkcija. Priroda je u takvim zajednicama, posebice u onima koje žive od svoga rada, do savršenstva uspostavila odnose i elemente unutarnje organizacije.

Zaključak

1. ***Obrambeno-zaštitna funkcija je funkcija života, sastavni dio života, uvjet postojanja života (condicio sine qua non života).***
2. ***Svaki živi organizam vrši, odnosno ostvaruje svoju obrambeno-zaštitnu funkciju. On to čini u skladu s potrebom vlastite sigurnosti i opstojnosti, uvjetima u kojima živi i svojstvima vlastite konstitucije.***

3. *Obrambeno-zaštitna funkcija ostvaruje se u funkciji (održanja) života (životog bića, živog organizma) i određenom obliku života je primjerena.*
4. *Svako živo biće (svaki živi organizam) konstituirano je i organizirano tako da kao jedinka svoje vrste na najbolji način može ostvarivati svoju obrambeno-zaštitnu funkciju.*
5. *Obrambeno-zaštitna funkcija ostvaruje se kao trajna i kontinuirana funkcija, jer je i sigurnost trajna potreba života.*
6. *Svaki prekid ili poremećaj u ostvarivanju obrambeno-zaštitne funkcije dovodi do prekida života ili dovodi u pitanje opstojnost određenog živog bića (organizma).*
7. *Obrambeno-zaštitna funkcija ostvaruje se kao univerzalna funkcija života. Ona se ostvaruje i kao sam život. Ostvaruje se (a) kroz djelovanje cjelokupnog živog organizma (odnosno njegovim cjelokupnim djelovanjem, funkcioniranjem) i (b) kao posebna funkcija, odnosno djelovanjem posebnog obrambeno-zaštitnog sustava, koji je izgrađen u svakom živom organizmu, kao njegov sastavni dio.*
8. *Istovrsni živi organizmi ostvaruju obrambeno-zaštitnu funkciju u osnovi na isti način. To znači da je ona predviđena i regulirana genetskim kodom svake vrste i svake jedinke. To ukazuje na zaključak da u ostvarivanju obrambeno-zaštitne funkcije postoji određeni urođeni automatizam, da se ona ostvaruje sama po sebi, što ne isključuje utjecaj okoline i iskustvo koje živa bića mogu steći.*
9. *Svaka prirodna zajednica živih bića, živih organizama, nužno ostvaruje obrambeno-zaštitnu funkciju zajednice i to u skladu (a) sa svojstvima jedinki koje je čine, (b) svojstvima same zajednice i (c) uvjetima u kojima živi. I kao što svaka zajednica živih bića ima određenu sposobnost (i svojstvo) prilagođivanja ukupnog života (i življenja) uvjetima u kojima živi, ima ona tu sposobnost i u pogledu obrambeno-zaštitne funkcije.*

Tomo Radičević

TRANSPARENTNOST I OTVORENOST OBRANE KAO ČIMBENICI MIRA, STABILNOSTI I SIGURNOSTI

***Sažetak:** Transparentnost i otvorenost obrane postale su sastavni elementi suvremenih strategija sigurnosti i načela demokratskih političkih odnosa te se, kao takvi, svakodnevno potvrđuju kao bitni čimbenici mira, stabilnosti i sigurnosti na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Najveći rezultati do sada su postignuti, u okviru kolektivnih napora država - kroz aktivnosti Organizacije za sigurnost i suradnju u Europi, a na nacionalnoj razini - izradom i publiciranjem bijelih knjiga o obrani. Analiza dosadašnjih postignuća i iskustava pokazuje da je potrebna i moguća daljnja dogradnja i poboljšanje sadržaja aktivnosti za postizanje transparentnosti i otvorenosti obrane, zajedno i usporedno s naporima za jačanje ostalih čimbenika koji doprinose miru, stabilnosti i sigurnosti.*

***Gljučne riječi:** transparentnost i otvorenost obrane, bijela knjiga o obrani, sigurnost*

***Recenzent:** Dr. sc. Dragan Lozančić*

Uvod

Mir, stabilnost i sigurnost (nacionalna i međunarodna), te u okviru njih obrana², temeljne su teme i predmet politike i političkog djelovanja. Iako se čovječanstvo njima bavi već stoljećima, još se ne

² Sve ove kategorije/varijable su složene, višeslojne i međuovisne te imaju međunarodne i unutarpolitičke aspekte. Stoga, moguće je njihovo različito pojmovno određenje te analiza i istraživanje raznih aspekata utjecaja transparentnosti i otvorenosti obrane kao čimbenika, odnosno nezavisnih varijabli koje na njih utječu, tako da ovaj rad predstavlja samo uvod u tu opsežnu tematiku.

naziru pokazatelji slabljenja njihovog značaja na ukupnoj skali sigurnosnih tema, niti rješenja nekih od temeljnih pitanja s tih područja.

Mir, stabilnost i sigurnost pojave su (i varijable) na koje utječu brojni čimbenici. U okviru političkih napora usmjerenih na njihovo postignuće u suvremenim uvjetima, sve veću pažnju zaokupljaju transparentnost i otvorenost u obrambenim, a posebno vojnim poslovima. U razvijenim demokratskim državama širom svijeta i u pojedinim međunarodnim sigurnosnim organizacijama one su čak postale elementi strategija jačanja vlastite sigurnosti i stabilnosti, odnosno oblikovanja stabilnog i sigurnog okruženja. One također predstavljaju centralna načela u razvoju novog sigurnosnog poretka temeljenog na konceptima kooperativne, cjelovite i nedjeljive sigurnosti, posebno na prostoru euro-atlantskih integracija.

Znanost se treba pridružiti tim naporima i pomoći u otkrivanju odgovarajućih putova i metoda postignuća transparentnosti i otvorenosti pomoću kojih se može poboljšati doprinos miru, sigurnosti i stabilnosti međunarodne zajednice te svakog pojedinog čovjeka, naroda i države. Ovaj rad ima svrhu poticanja promišljanja i rasprave o toj važnoj temi, i zato je usmjeren na traženje odgovora na temeljna pitanja s tog područja: kakav je značaj transparentnosti i otvorenosti nacionalnih obrana za međunarodni mir, stabilnost i sigurnost te kakav je u tome značaj pojedinih načina njihovog ostvarivanja u suvremenim međunarodnim odnosima. Pri tome je težište na sagledavanju značaja i doseg načina ostvarivanja transparentnosti i otvorenosti koji su se pokazali najučinkovitiji u dosadašnjoj političkoj praksi.

1. Pojam i značaj transparentnosti i otvorenosti nacionalnih obrana

Pojmovi "transparentnost" i "otvorenost" obrane često se koriste zajedno, i to s istim ili sličnim značenjem kao, primjerice, u dokumenata Organizacije Ujedinjenih naroda i Organizacije za europsku sigurnost i suradnju. Međutim, očigledno je da upravo njihovo razlikovanje ima spoznajnu vrijednost i omogućava dublji analitički prodor u tematiku strategija i metoda za postizanje mira, stabilnosti i sigurnosti. Zato se u ovom radu pod **transparentnošću** podrazumijeva omogućavanje uvida domaćoj i međunarodnoj javnosti u rješenja, odluke i postupke državnih institucija na području obrane, dok je **otvorenost** mogućnost utjecaja institucija civilnog društva, uključujući i najširu javnost, na ta rješenja, odluke i postupke. U takvom značenju, koncept "otvorenosti obrane" razlikuje se od klasičnog koncepta "civilnog nadzora oružanih snaga" iako se s njim prožima kroz određene zajedničke sadržaje. Prema tome, transparentnost obrane (već) ima međunarodni i unutarnjepolitičke aspekte, dok je otvorenost obrane još uvijek pretežno unutarnjepolitička kategorija³.

Transparentnost i otvorenost nacionalnih obrana, svaka posebno, ali i uzajamno i sinergistički, na različite načine utječu na međunarodni mir, stabilnost i sigurnost - kao na posebne zavisne varijable, ali i u njihovoj međusobnoj interakciji. Stoga se ti utjecaji mogu istraživati s različitih aspekata i kroz različite pristupe. Iako se utjecaj svake na svaku od ovih varijabli može analizirati i istraživati posebno, u ovom radu primjenjuje se dihotomni pristup, u kojem su na jednoj strani transparentnost i otvorenost - kao nezavisne, a na drugoj mir, stabilnost i sigurnost - kao zavisne varijable, bez upuštanja u analize njihovih složenih posebnih odnosa i interakcija. Ti utjecaji mogu se podijeliti na pozitivne i negativne te vanjskopolitičke i unutarpolitičke, a svi su, manje ili više, posredni - na način da stvaraju (ili utječu na) varijable koje zatim djeluju kao čimbenici na mir, stabilnost i sigurnost.

U okviru teme rada najvažniji su pozitivni vanjskopolitički utjecaji, među kojima su najznačajniji sljedeći:

³ Također se može očekivati da će kroz međunarodnu sigurnosnu i obrambenu suradnju sve više dolaziti do izražaja međunarodni aspekti otvorenosti obrane, jer će na obrambena rješenja u pojedinim državama sve više utjecati kolektivni ugovori država, zahtjevi međunarodnih organizacija, međunarodni trendovi u uređivanju pojedinih pitanja te kvalitetno osmišljena rješenja drugih država.

- 1) Na temelju cjelovitog uvida u obrambne koncepte, sposobnosti, planove i programe pojedinih država lakše se mogu kreirati i provoditi multilateralne međunarodne i regionalne aktivnosti na područjima izgradnje mjera međusobnog povjerenja i sigurnosti, ograničavanja vojnih potencijala, razoružanja, te nadzora proizvodnje i širenja oružja za masovno razaranja i trgovine oružjem. Transparentnost omogućuje jasnoću polaznih pozicija u tim aktivnostima, te uočavanje potencijalnih neusklađenosti, zapreka, problema, ali i dodirnih točaka i elemenata pristupa njihovom rješavanju.
- 2) Poznavanje obrane određene države olakšava strategijske ocjene i prosudbe drugim državama (posebno u regiji) te omogućuje primjereno kreiranje njihove vlastite sigurnosti i obrane, uključujući usklađivanje koncepata i razina vojnih sposobnosti. Na taj način transparentnost (u okviru racionalnog pristupa) predstavlja čimbenik koji diskreditira težnje i pokušaje jednostranih postignuća vlastitih sigurnosnih interesa i ciljeva, na račun drugih. U tom smislu, također je važna transparentnost savezničkih aranžmana u pojedinim regijama.
- 3) Poznavanje stanja i problema na području obrane jedne države (uključujući promišljanje nacionalne sigurnosti i ocjenu prijetnji) pridonosi razumijevanju drugih država za njena rješenja, pogotovo ako su ona legitimna i racionalna. To utječe na razvijanje međusobnog povjerenja kao temeljnog uvjeta mira, stabilnosti i sigurnosti.
- 4) U uvjetima transparentnosti reduciraju se mogućnosti za nastajanje čimbenika nestabilnosti te agresivnih politika i postupaka prema drugim državama. Transparentnost obrane omogućuje predvidivost na području vojnih aspekata sigurnosti. Na temelju informacija s područja obrane određene države, a pogotovo njihovom usporedbom s drugim vrstama informacija, strategijski planeri u zainteresiranim državama mogu uočiti znakove "ranog upozorenja" o pojavama koje mogu voditi krizama, agresivnim postupcima i dr. To omogućuje blagovremeno poduzimanje odgovarajućih protumjera u zainteresiranim državama te zahtijevanje određenih pojašnjenja i korektivnih aktivnosti kroz međunarodne organizacije. Zato i sama spoznaja o takvim implikacijama dovodi do svojevrsne "autokorekcije" u obliku usvajanja rješenja i postupaka za koje se procjenjuje da će biti međunarodno prihvatljivi.
- 5) U uvjetima transparentnosti nacionalnih obrana države mogu međusobno utjecati kvalitetom koncepata, odnosno strategijski planeri mogu "učiti" jedni od drugih. Naime, svako zvanično međunarodno prikazivanje vlastite obrane logički implicira prethodnu komparativnu analizu rješenja u drugim državama, što može preuzimanjem pojedinih kvalitetnih rješenja, u cilju dopune i poboljšanja vlastitih. To podrazumijeva i prihvaćanje rješenja koja predstavljaju elemente koncepata "kooperativne sigurnosti" (nasuprot kompetitivnoj), "defanzivne obrane", "neprovokativne obrane", "razumne obrambene dovoljnosti" i dr., koja doprinose miru, stabilnosti i sigurnosti, a koje ostale države, u duhu "dobrih namjera", podržavaju i očekuju.
- 6) Kod svake države s odgovarajuće uređenom obranom transparentnost doprinosi jačanju respekta prema njenim obrambenim i vojnim potencijalima, kako kod potencijalnih protivnika, tako i postojećih ili potencijalnih saveznika. Na taj način doprinosi se realizaciji funkcije odvratanja te jačanju pretpostavki za izgradnju partnerskih i savezničkih odnosa.
- 7) Transparentnost nacionalnih obrana omogućuje analitičku i znanstvenu obradu te materije, a otvorenost njeno uvođenje u demokratske političke procese. Uključivanjem u kreiranje rješenja i odlučivanje o obrani znanstvenika i najšire demokratske javnosti stvaraju se uvjeti za uređivanje obrane i oružanih snaga određene države na temelju šireg spektra interesa i ona postaje sastavni dio političke svijesti najširih političkih čimbenika, uključujući i one koji će tek doći na političku scenu i u poziciju odlučivanja. Objektivno se može pretpostaviti da takvi uvjeti doprinose kreiranju racionalnih rješenja, primjerenih potrebama i mogućnostima države, uz uvažavanje sigurnosnih interesa drugih međunarodnih čimbenika, što su neke od temeljnih pretpostavki za mir, stabilnost i sigurnost.

Transparentnost, a pogotovo otvorenost obrane također ima brojne (uglavnom) pozitivne implikacije na unutarnjepolitičkom planu, jer je sukladna općim načelima javnosti, odgovornosti, pristupačnosti i nadzora vlasti, imanentnima suvremenom poimanju demokracije. Među svim tim utjecajima najvažnije je stavljanje nacionalnih obrana, posebno oružanih snaga, pod demokratski nadzor institucija civilnog društva, što izravno doprinosi kvaliteti rada na tom području i jačanju demokracije, unutarpolitičke stabilnosti i sigurnosti.

Transparentnost i otvorenost obrane mogu imati i, uvjetno nazvane, "negativne" implikacije na nacionalne obrane - vezane za narušavanje integriteta njihove tajnosti i učinkovitosti. To uključuje

otkrivanje slabosti i nedostataka potencijalnim protivnicima, što ih može motivirati na primjenu političkih i vojnih pritisaka, ucjena i raznih drugih oblika sile. Isto tako, transparentnost i otvorenost obrane mogu diskreditirati inferiorne (loše organizirane i opremljene) obrane, jer omogućuje egzaktne usporedbe sa sofisticiranim obranama razvijenih država. To su oduvijek bili glavni razlozi skrivanja rješenja i podataka s područja obrane te argumeti zagovornika odustajanja od transparentnosti na ovom području, ili njenog reduciranja. Međutim, ovi razlozi u suvremenim uvjetima imaju sve manji značaj, a zagovornici odgađanja procesa transparentnosti sve manje argumenata.

2. Načini postizanja transparentnosti i otvorenosti obrane u suvremenim međunarodnim odnosima

Teorijski gledano, može se identificirati najmanje pet načina, odnosno pristupa postizanju transparentnosti i otvorenosti nacionalnih obrana:

- 1) Kolektivni ugovori grupa država ili odluke nadležnih multinacionalnih tijela o prihvaćanju određenih sadržaja transparentnosti obrane, uključujući instrumente implementacije i nadzora.
- 2) Bilateralno opredjeljivanje za politiku transparentnosti i otvorenosti obrane od strane pojedinih država.
- 3) Neformalni sporazumi - slaganja grupe država o prihvaćanju politike transparentnosti i otvorenosti obrane (primjer američkih i južnoazijskih država).
- 4) Bilateralni ugovori ili deklarativne izjave država o mjerama za povećanje transparentnosti i otvorenosti obrane (kao izraz slobodne volje država, ili pristanka na ustupke međunarodnim čimbenicima u sklopu mirovnih operacija, odnosno prevencije konflikata i upravljanja krizama).
- 5) Posebni aspekt transparentnosti i otvorenosti nacionalnih obrana razvija se u sklopu bilateralnih i multilateralnih savezničkih odnosa, međutim on zahtijeva posebne analize, jer je sigurnost i obrana tih država postavljena u odnosu na druge entitete.

Načini postizanja transparentnosti i otvorenosti obrane također se mogu globalno razvrstati na nacionalne i međunarodne (bilateralne, regionalne i globalne), a pojedine države se u praksi često nalaze u različitim kombinacijama ovih temeljnih aranžmana. U okviru svakog od ovih temeljnih načina, mogući su različiti oblici, putovi i metode djelovanja, od kojih su se neki već potvrdili u praksi. Isto tako, pored ovih "političkih" putova prema transparentnosti i otvorenosti obrane, u suvremenom svijetu razvile su se i brojne znanstvene i analitičke institucije koje daju doprinos tim naporima (primjerice, Stockholmski institut za međunarodno istraživanje mira - SIPRI, ili Američka agencija za nadzor naoružanja i razoružanja - ACDA). Obzirom na obimnost i složenost predmeta, u daljnjem tekstu obrađena su samo prva dva načina, kao najznačajnija za temu rada.

Dosadašnjim naporima demokratskih snaga usmjerenim na razvoj transparentnosti i otvorenosti obrane postignuti su impresivni rezultati na međunarodnoj (globalnoj i regionalnoj) te nacionalnoj razini.

a) U **okvirima kolektivnih aranžmana**, najznačajnija postignuća transparentnosti i otvorenosti obrane postignuta su: na globalnoj razini - u sklopu Organizacije ujedinjenih naroda (OUN), a na regionalnoj razini - u sklopu Organizacije za sigurnost i suradnju u Europi (OSCE).

Organizacija ujedinjenih naroda je u svojim dosadašnjim aktivnostima bila više usmjerena i više je postigla razvijanjem sustava izravnih mjera za održavanje i jačanje mira, stabilnosti i sigurnosti, kao što su: preventivna diplomacija, uspostava mira, očuvanje mira, postkonfliktna izgradnja mira, upravljanje i rješavanje konflikata, različiti sporazumi i konvencije (o zonama slobodnim od nuklearnog oružja, zabrani nuklearnih proba, kemijskom i biološkom oružju, protupješačkim minama) i dr. Prema dokumentima OUN-a transparentnost obrane je značajan čimbenik koji doprinosi smanjenju međunarodnih tenzija, povjerenju, stabilnosti, vježbanju suzdržanosti u izgradnji vojnih sposobnosti te zaključivanju sporazuma o razoružanju, a njene institucije se, uključujući i Glavnu skupštinu, redovito bave tom temom. Međutim, zbog velike različitosti stupnja demokratskog razvoja država članica, te njihovih sigurnosnih interesa i sigurnosne situacije u regijama kojima pripadaju, do sada su značajniji rezultati postignuti samo po pitanjima:

- registriranja uvoza i izvoza konvencionalnog oružja⁴ te
- standardiziranog sustava izvješćivanja o obrambenim (vojnim) troškovima.⁵

Dosadašnja praksa pokazala je da su ova dva instrumenta transparentnosti obrane samo djelomično ispunila svoju svrhu. Samo manji broj država (30-35) redovito izvješćuje o obrambenim troškovima, a neke od njih ne pridržavaju se standardiziranog načina izvješćivanja, tako da podaci nisu komparabilni. Nešto je bolja situacija na području izvješćivanja o izvozu i uvozu konvencionalnog oružja, ali daleko od uključenosti svih država članica. Ne postoji sustav verifikacije dostavljenih podataka, a zbog slabih rezultata Generalni sekretar je od strane Glavne skupštine zadužen i ovlašten za poduzimanje niza mjera kojima bi se poboljšali postojeći sustavi izvješćivanja.

Na **regionalnoj razini kolektivnih ugovora** najveći rezultati po pitanju transparentnosti obrane postignuti su na području država članica Organizacije za sigurnost i suradnju u Europi (OSCE).⁶ U okviru OSCE-a razvijena je cijela skala međusobno dopunjujućih instrumenata za postizanje transparentnosti obrane, od kojih je većina već u praktičnoj primjeni. To su:

1. Globalna razmjena informacija o zapovjednim strukturama, postrojbama i osoblju oružanih snaga te glavnim vrstama oružja i opreme (uključujući snage širom svijeta - postrojbe, površinske brodove, podmornice i dr.)⁷;
2. Godišnja razmjena informacija o vojnim snagama, vojnoj organizaciji i osoblju (uključujući i glavnim povećanjima za vrijeme vježbi), sustavima oružja i opreme (uključujući glavne tehničke osobine i planove raspoređivanja u postrojbe)⁸;
3. Godišnja razmjena informacija o obrambenom planiranju, sa svrhom transparentnosti srednjoročnih i dugoročnih namjera država članica na području njihove obrambene politike, vojne strategije/doktrine, procedura obrambenog planiranja, planirane veličine, organizacije, izobrazbe i opremanja oružanih snaga te obrambenog (vojnog) proračuna⁹;
4. Godišnja razmjena informacija o primjeni Kodeksa ponašanja u svezi političko-vojnih aspekata sigurnosti, koja uvodi transparentnost na nova područja i aspekte nacionalnih obrana¹⁰;
5. Upitnik s vrlo detaljnim podacima o transferu konvencionalnog naoružanja, kao i podaci za registar OUN-a o uvozu ili izvozu sedam najvažnijih kategorija konvencionalnog oružja¹¹;
6. Transparentnost koja se postiže putem mjera za izravno jačanje povjerenja među državama članicama¹²;

⁴ Države članice pozvane su Generalnom sekretaru godišnje dostavljati relevantne podatke o uvozu i izvozu 7 najznačajnijih kategorija konvencionalnog oružja, a dodatno (neobavezno) su još pozvane dostaviti informacije o svojim ukupnim vojnim potencijalima, nabavkama kroz nacionalnu proizvodnju te relevantnim politikama.

⁵ Države članice pozvane su, godišnje do 30. travnja, Generalnom sekretaru dostaviti pregled svojih vojnih troškova za zadnju fiskalnu godinu za koju su podaci raspoloživi, i to - prema standardiziranom instrumentu međunarodnog izvješćivanja, što bi omogućilo komparativne analize.

⁶ Druge regije i regionalne organizacije po tom su pitanju još uvijek u fazi razgovora, organiziranja konferencija i instruktivnih seminara te usvajanja deklarativnih, ali neobaveznih stavova. Situacija se postupno poboljšava na prostoru Organizacije američkih država (OAS) gdje je postignuta načelna suglasnost o potrebi kretanja prema transparentnosti nacionalnih obrana, te na prostoru Jugoistočne Azije, gdje je slična suglasnost postignuta u okviru Udruženja nacija Jugoistočne Azije (ASEAN), dok je u dijelu tih država zaživio proces publiciranja bijelih knjiga o obrani (Australija, Novi Zeland, Japan, Južna Koreja, NR Kina).

⁷ Države članice politički su obvezne godišnje dostavljati informacije (do 30. travnja, sa stanjem na dan 1. siječnja iste godine) i one ne podliježu verifikaciji.

⁸ Države članice politički su obvezne godišnje dostavljati informacije (do 15. prosinca, sa stanjem na dan 1. siječnja slijedeće godine) i one podliježu verifikaciji u obliku evaluacijskih posjeta i inspekcija od strane drugih država članica.

⁹ Države članice politički su obvezne godišnje dostavljati informacije (ne kasnije od tri mjeseca od usvajanja obrambenog proračuna za prestojeću fiskalnu godinu), a također mogu dobrovoljno poduzeti niz drugih mjera za jačanje transparentnosti ovih pitanja.

¹⁰ Države članice politički su obvezne godišnje dostavljati podatke o primjeni odredbi Kodeksa, počevši od 15. travnja, 1999. god. Za sada je usuglašena razmjena informacija o primjeni 12 od ukupno 42 odredbe.

¹¹ Države članice politički su obvezne Centru za prevenciju konflikata dostavljati (godišnje do 30. lipnja) popunjeni upitnik te podatke za UN-ov registar.

¹² To su: konsultacije i suradnja u svezi neobičajenih vojnih aktivnosti i vojnih nezgoda, dobrovoljno ugošćivanje posjeta iz drugih država radi pojašnjenja vojnih aktivnosti, posjete barem jednoj zračnoj bazi u

7. Nadzor snaga i sredstava u sklopu sporazuma o ograničenju konvencionalnog oružja (CFE i CFE - 1A sporazum te sporazumi o regionalnom nadzoru oružja u okviru Aneksa 1 B Daytonskog sporazuma);
8. "Sporazum o otvorenom nebu" prema kojem će se, na temelju reciprociteta i ovisno o veličini država članica, slobodnim nadlijetanjem nenaoružanim zrakoplovima moći pribavljati informacije o vojnim i drugim aktivnostima drugih država¹³.

Bez obzira na impresivnu skalu postignuća transparentnosti nacionalnih obrana, analiza prakse primjene ovih sporazuma otkriva niz slabosti i nedorečenosti. Pojedine države ne dostavljaju podatke sukladno dogovorenim rokovima, čak niti više godina u nizu. U izvješćivanju o obrambenom planiranju, posebno obrambenoj politici, vojnoj strategiji/doktrini i procedurama planiranja, ima puno nerazumijevanja, neusklađenosti i nedorečenosti, tako da se ne dobija cjelovita i jasna slika o obrani pojedinih država. Još uvijek postoji sloboda tumačenja pojedinih koncepata i njihovih sadržaja, tako da je kod pojedinih država zastupljen formalistički pristup, kroz koji nisu prikazani esencijalni koncepti i rješenja¹⁴. Iako svi sustavi godišnjeg izvješćivanja podliježu mogućnosti traženja pojašnjenja od strane zainteresiranih država te godišnjim ocjenama i raspravama u okviru Foruma za sigurnosnu suradnju, za sada se te rasprave svode na pojašnjenje spornih pitanja. Nije uspostavljen sustav kvalitativnog ocjenjivanja izvješća, niti korekcije država koje nisu shvatile što se traži i što je bitno u pojedinim konceptima, ili to ne žele jasno prikazati itd. Prema tome, bez obzira na široku skalu kvantitativnih pokazatelja stanja nacionalnih obrana, još uvijek nije u dovoljnoj mjeri postignuta kvalitativna dimenzija njihove transparentnosti. Slikovito rečeno - topovi su, uglavnom, prebrojani, dok su sile i ideje koje ih razvijaju i koje ih mogu pokrenuti još uvijek nedovoljno transparentne i (stoga) "izvan nadzora".

Posebno treba naglasiti da postojeći sustav mjera za izgradnju povjerenja i sigurnosti još uvijek nema odgovarajući utjecaj na transparentnost i otvorenost obrane unutar pojedinih država, a pogotovo ne podstiče njihov razvoj u državama u kojima još nisu postale sastavni dio političkih procesa. Izvješćivanje o nacionalnim obranama i sve druge mjere događaju se u uskim nacionalnim vojnim i (eventualno) političkim strukturama, te administraciji OSCE-a, tako da je moguća i potrebna njihova daljnja dogradnja i poboljšanja u brojnim aspektima¹⁵.

b) Razvijene demokratske države **unilateralno** su razvile cijeli spektar dokumenata putem kojih se postiže transparentnost i, ovisno o procedurama njihove izrade i usvajanja, otvorenost obrane. To su, primjerice: konceptualni i programski dokumenti o nacionalnoj sigurnosti, vojnoj strategiji i doktrini obrane usvojeni u parlamentima i javno publicirani, prezentacijski dokumenti (pamfleti) o oružanim snagama, godišnja izvješća ministra (sekretara) obrane parlamentima, strategijski

petogodišnjem razdoblju, program bogatog spektra vojnih kontakata i suradnje, demonstracije novih tipova glavnih oružanih sustava i opreme (najkasnije unutar godinu dana od uvođenja), prethodna najava vojnih aktivnosti koje imaju razinu angažiranja snaga koja podliježe notifikaciji uz poziv na promatranje, godišnji kalendar vojnih aktivnosti (do 15. 11. za slijedeću godinu), ograničenje broja vojnih aktivnosti (vježbi) te uspostava cjelovite komunikacijske mreže među državama članicama.

¹³ Iako pregovori o ovom sporazumu nisu formalno vođeni u okviru OSCE-a, on je svojom filozofijom transparentnosti i otvorenosti vojnih pitanja, te utemeljenošću na Deklaraciji o otvorenom nebu koju su prihvatili ministri država CSCE-a, usko povezan s ovom organizacijom. Za stupanje na snagu ovog sporazuma potrebno je kumulativno ispunjenje tri uvjeta: ratifikacija najmanje 20 država potpisnica (već postoji 27 ratifikacija), uključujući Kanadu i Mađarsku koje su ovlaštene za prikupljanje ratifikacija (ispunjeno), te država koje su obvezne prihvatiti osam ili više observacijskih nadlijetanja (potrebna je još ratifikacija Ruske Federacije, Belarusije i Ukrajine).

¹⁴ Na temelju analize dostupnih dokumenata može se zaključiti (ili bolje pretpostaviti) da demokratske države, u kojima postoji visoka razina konceptualne uređenosti obrane, svoja izvješća OSCE-u izrađuju kao izvode i sažetke širih autentičnih konceptualnih dokumenata, te da oni predstavljaju približno realni izraz stanja njihove obrane. Države koje nemaju autentične konceptualne dokumente svoja izvješća rade po ugledu na druge, a stvarno stanje, vjerojatno, u velikoj mjeri odstupa od deklariranog.

¹⁵ Primjerice, glede podsticanja transparentnosti obrane na nacionalnoj razini, puno više bi se postiglo kada bi se se sadržaji pojedinih izvješća dali na uvid znanstvenim institucijama koje se bave pitanjima mira i sigurnosti te demokratskoj javnosti država članica. Isto tako, potrebna je određena racionalizacija, pročišćavanje i operacionalizacija izvješćivanja, koja bi uključila: spajanje prvog i drugog instrumenta izvješćivanja, precizno definiranje pojmova i sadržaja pojedinih koncepata, definiranje smjernica o izradi izvješća, ekspertna ocjena svih izvješća sa stajališta cjelovitosti i postignuća svrhe, isticanje najboljih izvješća, širenje skale pitanja o kojima se izvješćuje i dr.

pragledi obrane, planski dokumenti s područja obrane, bijele knjige o obrani i dr. Zajedničko i suštinsko obilježje svih tih dokumenata je njihova autentičnost. Bijela knjiga o obrani najvjerodostojnije simbolizira takav način postizanja transparentnosti i otvorenosti obrane i stoga je predmet posebne obrade.

3. Bijela knjiga o obrani kao instrument i izraz transparentnosti i otvorenosti obrane

Pojam "bijela knjiga o obrani" (engleski - "Defence White Paper" ili "Defence White Book") općeprihvaćeni je naziv za zvanični državni dokument dostupan domaćoj i međunarodnoj javnosti, u kojem su cjelovito i sustavno prikazana najvažnija rješenja s područja obrane određene države. Sam izraz "bijela" simbolizira, kao i kod drugih vrsta "bijelih knjiga", transparentnost i osvijetljenost problematike koja je predmet knjige - zbog njene dostupnosti javnosti, kao i "čistoću" prikaza sadržaja - u smislu jasnoće, objektivnosti i vjerodostojnosti podataka, koncepata i stavova.

Uopćavanjem se mogu izdvojiti tri temeljne svrhe/uloge bijelih knjiga o obrani koje se eksplicitno ili implicitno postavljaju kod većine država. To su:

- informiranje institucija civilne vlasti i domaće javnosti o značajnim pitanjima, rješenjima i aktivnostima s područja obrane te pribavljanje njihove potpore tim naporima, uz (po mogućnosti) postizanje nacionalnog konsenzusa o najvažnijim pitanjima;
- informiranje drugih država, posebno u užoj regiji, o vlastitim pogledima na međunarodnu sigurnost, rješenjima na području obrane te planovima i budućim namjerama, radi jačanja međusobnog razumijevanja, povjerenja i stabilnosti;
- kreiranje konceptualnih temelja koji će služiti kao smjernice za izgradnju i razvijanje obrane i oružanih snaga u predstojećem razdoblju (samo kod bijelih knjiga koje su koncipirane kao programski dokumenti).

Isto tako, kroz publiciranje bijele knjige o obrani vlasti određenih država nastoje se legitimirati kao demokratske i otvorene za utjecaje te ojačati svoj demokratski imidž (što se eksplicitno ne navodi). Bijelu knjigu o obrani uglavnom publiciraju tradicionalno demokratske države, što znači da je ona prvenstveno izraz autentičnih potreba za transparentnošću, proizišlih iz unutarnjih demokratskih političkih procesa i demokratske kulture političkih čimbenika. U novije vrijeme pojedine istočnoeuropske države također se odlučuju za publiciranje bijelih knjiga o obrani, želeći na taj način potvrditi svoju čvrstu opredijeljenost za daljni razvoj demokracije i doprinos međunarodnoj sigurnosti te steći bolju suradnju i pozicije za pristup euroatlantskim sigurnosnim i obrambenim organizacijama (NATO i WEU).

Nefrekvencijskom analizom sadržaja bijelih knjiga o obrani 19 država prikazanih u popisu literature može se utvrditi da postoje 22 kategorije sadržaja koji su predmet većine (20), odnosno većeg broja bijelih knjiga¹⁶. Na temelju njihove usporedbe s kategorijama dogovorenim u okviru OSCE-ovog sustava izvješćivanja i razmjene informacija može se zaključiti da postoje značajne razlike u sadržajima, a pogotovo u kvaliteti transparentnosti nacionalnih obrana koja se postiže pomoću tih instrumenata.

¹⁶ To su: analiza i ocjena međunarodnih odnosa i sigurnosnog okružja (određenje geopolitičke i strategijske pozicije vlastite države), koncept nacionalne sigurnosti/sigurnosne politike, koncept obrambene politike, koncept obrane (postav obrane - "defence posture"/strategija obrane), uloga obrane/uloge oružanih snaga, zahtijevana razina vojnih sposobnosti ("military capability"), koncept obrane od oružane agresije, razrada i opis aktivnosti politike angažiranja u međunarodnoj obrambenoj suradnji, savezništava te potpore globalnoj sigurnosti, postojeći vojni potencijali, obrambeno planiranje, metodologija dizajniranja vojnih sposobnosti i strukture oružanih snaga, programi obrambene izgradnje (modernizacije), financiranje obrane, personalna politika, sustav školovanja i obuke, vojna (obrambena) infrastruktura, obrambena/vojna industrija, obrana i znanost/tehnologija te odnos obrambenih snaga i društva (civilno-vojni odnosi, sudjelovanje vojske u "netradicionalnim zadaćama"). Pored toga, postoji i niz pojedinačnih tema koje obrađuju bijele knjige pojedinih država, te određeni spektar tzv. "tabu tema" (osjetljivih za javno prikazivanje) - koje su značajne za obranu, ali nisu obrađene u niti jednoj bijeloj knjizi.

1. Bijele knjige o obrani obuhvaćaju širi spektar tema s područja sigurnosti i obrane u odnosu na OSCE-ove instrumente izvješćivanja. Na taj način prikazuje se cjelovitija slika o stanju i perspektivama obrane određene države.
2. OSCE-ovi instrumenti izvješćivanja pretežno imaju obilježja faktografskih upitnika na koje se može odgovarati u vrlo sažetom obliku. Na taj način, pojedine važne teme kroz koje bi trebalo prikazati stanje i perspektive obrane određene države, mogu ostati nedorečene i međusobno logički nepovezane i neusklađene. To se redovito i događa kod država koje nemaju razrađenu hijerarhiju konceptualnih dokumenata i rješenja tako da su izvješća za OSCE jedini dokumenti u kojima se obrađuju konceptualna pitanja s područja njihove obrane.
3. OSCE-ovi instrumenti izvješćivanja zahvaćaju vrlo detaljno postojeće vojne potencijale te planove i programe njihovog razvoja. Za razliku od toga, bijele knjige o obrani više su usmjerene na razradu i međusobno usklađivanje stratejskih (operativnih i razvojnih) koncepata na temelju kojih se održavaju i razvijaju ti potencijali, što doprinosi boljem razumijevanju svrhe obrambenih napora određene države i razloga održavanja i izgradnje njenih obrambenih potencijala. Bijele knjige o obrani predstavljaju cjelovite, opširne i objašnjavajuće dokumente koji prikazuju promišljanje obrambene politike, strategije obrane i vojne strategije određene države i to, u kontekstu njene nacionalne sigurnosti. Na taj način, prikazuju suštinske i relativno trajne elementne obrane, koji predstavljaju pouzdane dugoročne pokazatelje relevantne za strateške ocjene i prosudbe u susjednim državama i državama u regiji.
4. Najbitnija razlika, koja proizlazi iz načina nastanka i procedura izrade i implementacije ovih instrumenata, je njihov utjecaj na obranu i unutarpolitičke procese u pojedinim državama. Za razliku od OSCE-ovih instrumenata, koji se svode na razmjenu informacija između uskih državnih institucija, bijele knjige o obrani namjenjene su međunarodnoj i (prvenstveno) domaćoj javnosti te, u velikoj mjeri, služe kao konceptualni temelji obrane i izvor smjernica za njenu izgradnju. Na taj način predstavljaju instrumente pomoću kojih se podstiču i razvijaju unutarpolitička transparentnost i otvorenost obrane, sa svim njihovim pozitivnim implikacijama.

Prema tome, bijele knjige o obrani izraz su dobre volje država da omoguće uvid u širi spektar pitanja s područja njihove obrane od onih na koje ih obvezuju međunarodni sporazumi. Kao takve, one diskreditiraju značajan dio napora i organizacije sigurnosnih i obavještajnih službi, te različitih oblika formalnih verifikacija međunarodnih sporazuma vezanih za sigurnost i obranu te svih nekorektnih ponašanja koja su s njima povezana. Na unutarnjepolitičkom planu one odražavaju stupanj demokratske kulture političkih čimbenika (posebno vlasti), te njihovu spremnost za primjenu demokratskih metoda u razrješenju unutarnjih suprotnosti i teškoća, a na međunarodnom planu njihovu miroljubivost, kooperativnost i dobre namjere.

Bijela knjiga o obrani nastala je prije svih drugih, a posebno međunarodno dogovorenih, instrumenata transparentnosti obrane i održala se kao "viša kvaliteta", čak i u OSCE regiji kao području s najvišim stupnjem uzajamno dogovorene transparentnosti. Stoga ona zaslužuje eksplicitnu potporu UN-a, u čijim dosadašnjim dokumentima nije čak niti registrirano postojanje tog izuzetno značajnog instrumenta transparentnosti i otvorenosti obrane. Isto tako, ona zaslužuje puno konkretniju potporu svih regionalnih sigurnosnih organizacija¹⁷. Ove institucije također bi trebale definirati jasne stavove o značaju, poželjnom konceptu i sadržaju bijele knjige, kao i prihvatljivim aspektima njenog publiciranja. Pri tome ne bi trebalo forsirati njenu izradu u državama, odnosno regijama koje nisu spremne za prihvaćanje razine transparentnosti i otvorenosti obrane koju implicira bijela knjiga, jer bi to moglo izobličiti temeljnu ideju i pretvoriti se u pisanje iz pomodarstva.

¹⁷ Za sada je važnost bijele knjige o obrani odgovarajuće istaknuta samo u dokumentima OSCE-a. U odredbama "Bečkog sporazuma 94" koje reguliraju izvješćivanje o obrambenom planiranju spominje se da države "...mogu dostavljati dodatne dokumente, ...kao što su bijele knjige o obrani...", a u dokumentu "Okvir za nadzor oružja" (1996. god.), da će jedan od budućih koraka OSCE-a biti "...publiciranje bijele knjige na temelju raspoloživih podataka i nacionalnih iskustava..."

Zaključci:

1. *Transparentnost i otvorenost nacionalnih obrana predstavljaju važne čimbenike koji doprinose miru, stabilnosti i sigurnosti međunarodne zajednice u cjelini, te svake pojedine regije i države.*
2. *Postojeći instrumenti transparentnosti obrane, posebno koji su razvijeni u okviru OUN-a i OSCE-a pozitivno utječu na mir, stabilnost i sigurnost na globalnoj i regionalnoj razini, međutim, još uvijek, nedovoljno podstiču transparentnost i otvorenost obrane na nacionalnim razinama, koja bi bila daljnji bitan čimbenik njihovog jačanja.*
3. *Informiranje domaće i međunarodne javnosti o ciljevima, rješenjima i aktivnostima s područja obrane sastavni je dio političke kulture razvijenih demokratskih država - kulture transparentnosti i iskoristive međudržavne interakcije, nasuprot kulture tajnovitosti, sumnjičavosti i nepovjerenja. Isto tako, u sve većem broju država sastavni dio te kulture postaje uključivanje javnosti u rasprave o tim pitanjima i njen utjecaj na kreiranje odluka. Stoga se istinska transparentnost i otvorenost obrane mogu "dogoditi" samo unutar država, kao izraz njihovih demokratskih potreba i istinskog demokratskog razvoja.*
4. *Bijela knjiga o obrani predstavlja izraz i instrument transparentnosti (a obično i otvorenosti) nacionalnih obrana, na međunarodnom i unutarnjepolitičkom planu. Istinska bijela knjiga o obrani (sveobuhvatna, programska, okrenuta budućnosti, izrađena u otvorenoj metodološkoj proceduri) za sada je privilegija razvijenih demokratskih država visokih standarda demokracije i pravne države, koje su izgradile demokratske procedure razrješenja spornih pitanja - unutarnjepolitičkih i sa susjednim državama.*
5. *Organizacija ujedinjenih naroda i regionalne sigurnosne organizacije trebale bi popularizirati i podsticati (ali ne nametati) unutarpolitičku transparentnost i otvorenost nacionalnih obrana, posebno publiciranje bijelih knjiga o obrani kao njihovog najeksplicitnijeg izraza.*
6. *Mir, stabilnost i sigurnost još uvijek se pretežno "događaju" razvijenim državama i regijama - kao njihova privilegija koja proizlazi iz međunarodne podjele bogatstva i moći. Nerazvijene države i regije i dalje su nemirne, nestabilne i nesigurne, bez obzira na impulse transparentnosti nacionalnih obrana i drugih mjera za izgradnju povjerenja i sigurnosti koje primaju iz razvijenih država i kroz međunarodne organizacije. Očigledno je da su za otklanjanje samih uzroka sukoba, nestabilnosti i nesigurnosti potrebni, puno širi spektar aktivnosti i promjene, uključujući (vjerojatno) i same promjene modela međunarodnih odnosa. To ne umanjuje značaj pozitivnih utjecaja koje procesi transparentnosti i otvorenosti obrane iz razvijenih država i regija imaju na druge dijelove svijeta. Oni djeluju kao katalizatori, odnosno ozračje koje ubrzava pozitivne procese na tim područjima.*

Izvod iz literature:

1. *Bijele knjige o obrani država: Australija (1994. i "Australijska strategijska politika" - 1997.), Belgija (1994.), Češka Republika (1995.), Francuska (1994.), Finska (1997.), Grčka (1997.), Japan (1996. i 1997.), Južna Koreja (1994. i 1997.), Južnoafr. Republika (1996.), Kanada (1994.), NR Kina (1998.), Bivša J.R. Makedonija (1998.), Nizozemska (1991.), Norveška (1998.), Novi Zeland (1997.), S.R. Njemačka (1994.), SAD ("Četverogodišnji pregled obrane" - 1997.), Turska (1998.), V. Britanija (1994., 1996. i "Strategijski pregled obrane" - 1998.).*
2. *Dokumenti Organizacije za sigurnost i suradnju u Europi: "Global Exchange of Military Information" (F165EW17 - Budapest, 28. 11. 1994.); "Vienna Document 1994 of the Negotiations on Confidence - and Security-Building Measures" (FSC/2/95 - Budapest 28. 11. 1994.); "Code of Conduct on Politico-Military Aspects of Security" FSC/1/95 - Budapest, 3. 12. 1994.); "A Framework for Arms Control" (FSC. DEC/8/96); "Development of the Agenda of the Forum for Security Co-operation" (FSC.DEC/9/96); 14/95; 13/97.*
3. *"An Agenda for Peace, Preventive diplomacy, peacemaking and Peace-keeping", Report of the Secretary-General, UN (A/47/277 - S/24111), 1992.*
4. *Report of the Secretary-General on the Work of the Organization - 1998", UN, 1999.*
5. *Rezolucije Glavne skupštine UN: A/RES/35/142B i A/RES/35/148 (uvođenje standardiziranog izvješćivanja o vojnim troškovima); A/RES/46/36L (uspostava registra uvoza i izvoza konvencionalnog oružja); A/RES/47/54B (primjena smjernica i preporuka za objektivno informiranje o vojnim pitanjima).*

STUDIRANJE AMERIČKE VANJSKE POLITIKE

Programi studiranja Sjedinjenih Američkih Država provode se kroz šestotjedne akademske programe koji se održavaju na sveučilištima diljem SAD-a. Svaki program usmjeren je prema određenoj disciplini unutar Američkih studija ili prema posebnim temama unutar disciplina. U pojedini program je uključeno 18 do 30 sudionika iz cijelog svijeta.

Cilj tih programa za nastavnike i profesore iz svijeta je poboljšavanje kvalitete nastave i materijala o SAD-u koji se provode i koriste u akademskim institucijama u svijetu. Svaki program sadrži četiri tjedna predavanja u vladinim institucijama i sveučilištima. Program također uključuje dvotjedno studijsko putovanje u druga područja SAD-a čime se upotpunjava i pojačava akademski sadržaj četverotjednog sveučilišnog programa.

Grupa sastavljena od 18 profesora i postdiplomata iz 18 država (Alžir, Argentina, Azerbejdžan, Bangladeš, Brazil, Čile, Kina, Hrvatska, Gana, Indija, Italija, Kazakstan, Latvija, Malezija, Meksiko, Mongolija, Južna Afrika i Vijetnam) bili su sudionici jednog takvog šestotjednog akademskog programa o američkoj vanjskoj politici sponzoriranog od strane USIA (United States Information Agency) koji se održavao na Sveučilištu Delaware. Oni su proučavali mnoga pitanja američke vanjske politike kao i sadržaj i složenost procesa stvaranja vanjske politike, interakciju različitih elemenata unutar sustava kao i ulogu privatnog sektora. Program, koji su pripremili profesori Odjela za političke znanosti i međunarodne odnose Sveučilišta u Delaware, bio je zamišljen kao proširivanje zajedničkog razumijevanja između američkih i eksperata za međunarodne odnose iz svijeta. Program je također uključivao susrete sa predstavnicima u Kongresu, predstavnicima akademskih institucija, interesnih grupa kao i posjete kulturnim i povijesnim mjestima u New Yorku, Philadelphiji, Baltimoru i Washingtonu. Sudionik programa iz Hrvatske bio je dr. sc. Vlatko Cvrtila, asistent Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu i dopredsjednik Hrvatskog defendološkog društva.

Program je bio sponzoriran od strane U.S. Information Agency (USIA) koja je neovisna vladina agencija za vanjske poslove. USIA objašnjava i podržava vanjsku politiku SAD-a i promovira nacionalne interese kroz različite programe izvan teritorija SAD-a. USIA promovira zajedničko razumijevanje između SAD-a i drugih država provođenjem obrazovnih i kulturnih aktivnosti. USIA ima 190 ureda u 142 države. Izvan SAD-a, USIA je poznata kao USIS (U.S. Information Service). Prema Zakonu o reformi i restrukturiranju vanjskih poslova iz 1998. godine, USIA će biti integrirana 1. listopada 1999. godine u Ministarstvo vanjskih poslova SAD-a. Programe USIA izvan SAD uglavnom provodi 520 službenika koji se nalaze u okviru američkih veleposlanstava. S naporima, podrškom i materijalima iz sjedišta u Washingtonu, oni provode obrazovne, kulturne i informativne programe podržavajući na taj način ciljeve vanjske politike SAD-a i veće zajedničko razumijevanje između američkog i drugih društava. USIA također provodi vladine programe obrazovne i kulturne razmjene. Najpoznatiji od tih programa je Fulbright program razmjene koji se provodi u više od 125 zemalja. Pored toga, svake godine preko 2.400 političara i državnih službenika posjećuje SAD kroz program "International Visitors". U programima razmjene USIA sudjeluju i drugi partneri u SAD-u: akademska zajednica, privatne organizacije, strane vlade i američki dobrovoljci. Sve daljnje informacije možete pronaći na web adresi: <http://www.usembassy.hr>.

DEFENDOLOŠKA ISTRAŽIVANJA
NACIONALNA SIGURNOST EUROPSKIH NEUTRALNIH DRŽAVA
- POLITIČKI I GEOSTRATEŠKI ELEMENTI-

(Vlatko Cvrtila, doktorska disertacija, Fakultet političkih znanosti u Zagrebu, 1999.

Mentor: prof. dr. sc. Božidar Javorović. Komisija za ocjenu i obranu disertacije: prof. dr. sc. Radovan Vukadinović, predsjednik, prof. dr. sc. Božidar Javorović i doc. dr. sc. Siniša Tatalović. Rad je obranjen 31.5.1999.)

Istraživanje nacionalne sigurnosti neutralnih država počinje analizom međunarodne zajednice, međunarodnog poretka, suvremenih država i koncepta sigurnosti. Na promjene u strategijama nacionalne sigurnosti suvremenih država od kraja "kladog rata" do danas utječu novi izazovi u međunarodnoj zajednici. Poslije kraja "hladnog rata" suvremene države izgrađuju svoju sigurnost više na kooperativnim nego na natjecateljsim elementima. Promjene u međunarodnoj okolini potakle su i promjene u politici neutralnosti. Vlatko Cvrtila istražuje koncept, prirodu i politiku neutralnosti, kao i njezinu budućnost u novim uvjetima.

Neutralnost su mnoge zapadnoeuropske države kroz povijest izabirale kao glavnu vanjskopolitičku orijentaciju. U mnogim slučajevima ona je bila uspješna i trajna politička opcija. Od 1945. godine nijedna europska neutralna država nije napustila neutralnost ili pokrenula neke neželjene opcije zbog toga. One su vodile dinamičnu i poduzetnu politiku participacije i aktivnog sudjelovanja u međunarodnom životu. Za neke države to je bio središnji element u izgradnji nacionalnog identiteta. Neki autori su tvrdili kako će neutralne države imati problema s prilagođavanjem novim uvjetima u međunarodnoj zajednici, jer se činilo kako politika neutralnosti ne može ponuditi odgovore na izazove iz suvremenog međunarodnog sustava. Oni smatraju da su vrlo brzo nestali temeljni elementi sustava u okviru kojeg se neutralnost izgrađivala. Istraživanje Vlatka Cvrtila pokazuje kako se neutralnost temeljila na realističkom konceptu suvereniteta i neovisnosti politike, te da je bilo nemoguće izbjeći utjecaje međuovisnosti i integracije kao glavnih procesa suvremenog međunarodnog sustava. Budućnost neutralnosti će biti temeljena više na elastičnom i prilagodljivom konceptu nego na izolaciji. Iako koncept državne neutralnosti nema svijetlu budućnost, neki elementi, koje povezujemo sa suštinom neutralnosti, bit će zasigurno sadržani u budućim sigurnosnim odrednicama. Već je sada moguće uočiti principe neagresivnosti, preventivne diplomacije i miroljubivog rješavanja sukoba. Stoga, zaključuje Vlatko Cvrtila, značajni elementi neutralnosti ostaju među glavnim načelima nove sigurnosne arhitekture u posthladnoratovskoj Europi.

SADRŽAJ: Riječ urednika.....	1
Defendologija: II. Obrambeno-zaštitna funkcija.....	2
Transparentnost i otvorenost obrane kao čimbenici mira, stabilnosti i sigurnosti.....	6
Studiranje američke vanjske politike.....	14

Izdavač/Publisher: DEFIMI d.o.o., 10437 Rakitje, Stari hrast 47,

Glavni i odgovorni urednik/Editor in Chief: Božidar Javorović

Uredništvo/Editorial Board: Ivo Bijelić, Robert Barić, Krno Curkovečki, Vlatko Cvrtila, Božidar Javorović, Alen Javorović, Filip Kovačević, Darko Lacković, Tomo Radičević, Goran Radoš, Boris Šimundić, Siniša Tatalović

Kompjuterski slog/Layout: Defimi

Likovno rješenje/Cover Design: Svjetlana Javorović

Naklada/Edition: 500 primjeraka/copies

Tisak/Print: EUROTISAK, Velika Gorica

List izlazi kvartalno.

Besplatan primjerak.

Adresa Uredništva/Adress: DEFENDOLOGIJA, DEFIMI d.o.o., 10437 Rakitje, Stari hrast 47.

Telefon: ++385 1 3371117, **Mobitel:** 098 311298, **Faks:** ++385 1 3372795

E-mail: DEFIMI@defimi.hypermart.net ili DEFIMI@defimi.freeservers.com

<http://defimi.hypermart.net>

<http://defimi.freeservers.com>

